

О. О. Котлярова, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

Котлярова О. О.

Сучасні підходи до організації контролю навчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів України

В статті розглянуто сучасні підходи до організації контролю навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів України, серед яких було виділено систему рейтингового контролю та оцінки знань, яка є важливою складовою кредитно-модульної системи навчання. В межах статті було проаналізовано підходи до визначення поняття „контроль”, виділено види, а також розглянуто функції контролю та принципи перевірки навчально-пізнавальної діяльності, від яких залежить їх реалізація.

Ключові слова: контроль, навчальна діяльність, якість навчання, рейтингова система контролю.

Котлярова О. А.

Современные подходы к организации контроля учебной деятельности студентов высших учебных заведений Украины

В статье были рассмотрены современные подходы к организации контроля учебно-познавательной деятельности студентов высших учебных заведений Украины, среди которых выделяется система рейтингового контроля и оценки знаний, которая является важной составляющей кредитно-модульной системы обучения. В рамках статьи проанализированы подходы к определению понятия „контроль”, выделяются виды, а также рассматриваются функции контроля и принципы проверки учебно-познавательной деятельности, от которых зависит их реализация.

Ключевые слова: контроль, учебная деятельность, качество обучения, рейтинговая система контроля.

Сучасний етап соціально-економічного розвитку суспільства висуває підвищені вимоги до фахівців будь-якого рівня. За цих умов особливого значення набуває пошук ефективних засобів удосконалення якості навчання у

вищій школі. У процесі підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності важливу роль відіграє діагностика відповідності рівня підготовки випускників вимогам, встановленим у державному освітньому стандарті, виявлення прогалин у підготовці студентів та їх своєчасна корекція в ході навчального процесу. Внаслідок цього зростає значення однієї з найважливіших складових процесу навчання – контролю знань, умінь і навичок студентів.

Проблема контролю знань, умінь і навичок студентів не є новою для дидактики вищої школи. Різні її аспекти вивчали такі науковці, як А. Алексюк, С. Архангельський, Ю. Бабанський, О. Безносюк, В. Безпалько, М. Махмутов, Н. Тализіна (психолого-педагогічні аспекти контролю), В. Бочарнікова, І. Булах, Л. Добровська, В. Ільїна, Е. Лузік, О. Мокрова, І. Романюк (сучасні підходи до організації контролю навчання) та ін.. Однак вимоги до підвищення якості підготовки фахівців зумовлюють необхідність продовження пошуку інноваційних методів і прийомів навчання та адекватних їм форм контролю знань, умінь і навичок студентів.

Метою даної статті є аналіз сучасних підходів до контролю навчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів України.

В сучасних умовах одним з важливих засобів підвищення ефективності навчального процесу є створення стимулюючої системи контролю навчальної діяльності студентів.

Навчальна діяльність – один з основних видів діяльності людини, націлений на засвоєння теоретичних знань в процесі рішення навчальних завдань. Систематичне втілення навчальної діяльності сприяє інтенсивному розвитку у її суб'єктів теоретичної свідомості й мислення, основними складовими якого є змістовні абстракції, узагальнення, аналіз, планування та рефлексія.

Навчальна діяльність виконує двояку соціальну функцію. Будучи формою активності індивіда, вона є умовою й засобом його психічного розвитку, забезпечуючи йому засвоєння теоретичних знань й тим самим розвиток в нього специфічних здібностей, що кристалізуються в цих знаннях. Як форма

соціально нормованого співробітництва дитини з дорослим навчальна діяльність є одним з основних засобів залучення підростаючих поколінь до системи суспільних відносин.

Передумовами навчальної діяльності учнів є наявність:

- мети, що стимулює студента до цілеспрямованої змістовної навчально-пізнавальної діяльності;
- мотивації до навчально-пізнавальної та майбутньої професійної діяльності;
- соціальної та морально-психічної готовності до майбутньої професійної діяльності;
- самостійності та активності студентів у навчально-пізнавальній діяльності, зосередженості на опануванні професійної майстерності [1, с. 213].

Важливою складовою навчальної діяльності є її контроль. Аналіз наукової літератури дозволив установити, що серед дослідників немає загальноприйнятого трактування терміна „контроль”.

Так, у роботі Л. Одерій контроль визначається як важливий компонент системи навчального процесу, що провадиться у різних формах для визначення рівня знань, навичок та вмій, отриманих студентами в процесі навчання [2].

Л. Русакова зазначає, що контроль у педагогічному процесі у вищих навчальних закладах потрібно розглядати як засіб педагогічного керівництва навчально-пізнавальною діяльністю студентів, при якому здійснюється регулярне поетапне оцінювання й корекція підготовки спеціаліста як щодо засвоєння знань, умінь і навичок, так і виховання студентів [3].

Як зазначає Л. Романишина, контроль – це діяльність, спрямована на виявлення рівнів навченості з метою приведення одержаних результатів до професійного рівня. Рівні навченості – це етапи послідовного підвищення якості фахової підготовки у процесі вивчення дисциплін. Крім того, контроль знань сприяє розвитку психічних процесів особистості: пам'яті, мислення, пізнавальної активності, мови, мовленнєвого спілкування, навичок систематичної самостійної праці [4].

В умовах сучасної вищої школи контроль слід розглядати значно ширше наведених вище трактувань, оскільки він є складовим елементом системи підготовки фахівців і включає три напрямки: контроль науково-методичної роботи, контроль навчальних досягнень, контроль якості навчання. Контроль навчальних досягнень припускає як предмет знання, уміння і навички, надбані студентами, а контроль якості навчання спрямований на визначення рівня й підвищення професійної майстерності викладачів. Ці напрямки контролю в сукупності спрямовані на оцінювання ступеня досягнення поставлених цілей навчання; виявлення труднощів, які виникають у студентів у процесі навчання; стимулювання самостійної роботи студентів; визначення ступеня професіоналізму викладача; отримання інформації, необхідної для вдосконалення навчальної, наукової й методичної роботи [5].

Інтегруючи різні означення контролю, слідом за В. В. Мацюк можна стверджувати, що контроль – це важлива складова процесу навчання, яка позитивно впливає на засвоєння навчального матеріалу, сприяє покращенню організації навчальних занять, самостійної роботи, підвищує відповідальність студентів і викладачів за рівень знань, дає можливість оцінити особистісні якості студентів [6].

Як складова частина дидактичного процесу, контроль виконує освітню, діагностичну, виховну, вимірювальну та оцінкову, розвиткову, прогностично-методичну, чи керівну, функції. Їх реалізація залежить від дотримання основних принципів перевірки навчально-пізнавальної діяльності та оцінки знань, навичок і вмінь учнів, що є наступними:

- індивідуальності (за стилем і формами) перевірки й оцінки знань, навичок і вмінь;
- систематичності і регулярності перевірок і оцінювання навчально-пізнавальних дій;
- всеосяжності, що передбачає всебічність, тематичність і повноту контролю та оцінювання;
- урізноманітнення видів і форм контролю;

- єдності вимог до контролю;
- гуманності та гласності контролю [1, с. 406].

За своїм призначенням і характером у традиційній педагогічній практиці виділяють такі види контролю: попередній, поточний, або побіжний, тематичний, періодичний, підсумковий, заключний.

1. Попередній контроль здійснюється з метою ознайомлення викладача з результатами засвоєння вивченого матеріалу та загальним рівнем підготовленості студентів до сприйняття наступної інформації залежно від стану навчання і методів проведення контролю. Попередня перевірка знань може проводитись у формі письмових контрольних робіт, фронтальних опитувань перед початком практичних чи лабораторних робіт, усної перевірки знань окремих груп студентів.

2. Поточний, або побіжний контроль здійснюється в ході повсякденної роботи, в основному на аудиторних заняттях. Цей вид контролю проводиться за допомогою систематичного спостереження викладача за роботою всієї групи і кожного студента окремо. Перевірки знань, вмінь і навичок, набутих студентами в процесі вивчення нового матеріалу, його повторення, закріплення і практичного застосування проводяться викладачем із збереженням зовнішнього (викладач – студент – викладач) і внутрішнього (викладач – студент – студент) зворотного зв'язку. На базі отриманої інформації проводиться необхідне корегування викладачем навчальної діяльності студентів. Поточний контроль – найпоширеніший і найефективніший, він застосовується в процесі вивчення нового матеріалу.

3. Тематичний контроль передбачає перевірку, оцінку і корекцію засвоєння системних знань, навичок і вмінь.

4. Періодичний контроль проводиться, як правило, з метою перевірки знань, умінь, навичок, оволодіння матеріалом великого обсягу, наприклад, вивченого за семестр.

5. Розрізняють ще підсумковий контроль, який здійснюється наприкінці семестру чи атестаційного періоду з метою визначення і оцінки успішності за даний проміжок часу (перевідні заліки, іспити).

6. Заключний контроль здійснюється після вивчення даного предмета з метою визначення та оцінки успішності кожного студента за період вивченого ним курсу [7].

В умовах кредитно-модульної системи навчання, яка функціонує в вищих навчальних закладах України на сучасному етапі, одним з основних елементів є система рейтингового контролю й оцінки навчальної діяльності студентів.

Рейтингова система в вищій школі являє собою кількісну характеристику якості навчальної діяльності, котра виражена в балах і націлена на стимулювання ритмічної, зацікавленої, активної роботи студентів. Це індивідуальний сумарний показник рівня навчальних досягнень студента та його відношення до процесу навчання, що встановлюється на кожному етапі поточного, періодичного й підсумкового контролю знань.

Основною метою рейтингової системи є підвищення якості підготовки спеціаліста. Серед головних задач рейтингової системи можна назвати стимулювання пізнавальної діяльності, регулярної самостійної навчальної роботи студентів протягом усього семестру; підвищення їх мотивації оволодіння освітніх програм; формування позитивного досвіду самоосвіти та самовиховання; підвищення рівня організації освітнього процесу в ВНЗ [8, с. 78].

Рейтингова система дозволяє викладачу й студенту ефективно керувати навчальною діяльністю, регулювати її. Це може бути виявлено в накопиченні балів студентом. Знаючи необхідний підсумковий бал, студент може обирати види навчальної діяльності, контролювати час виконання того чи іншого виду роботи. Для викладача це керування навчальним процесом через динаміку балів, що дозволяє стимулювати активність студентів. Рейтинговий контроль знань студентів дозволяє оцінити результати й можливі пропуски в знаннях.

В рейтинговій системі в значній мірі (порівняно з традиційною заліковою системою) виявляється відповідальність студентів за самостійне визначення кроків в навчанні, що відображається в ритмах його навчання, в накопиченні їм балів. В зв'язку з тим, що студенти самі визначають види діяльності, в яких вони можуть найбільш повно реалізувати себе в оволодінні дисципліни, що вивчається (в цьому випадку виявляється їх самостійність), вони більш активні й відповідальні за свої дії. Студент вже не може перекласти відповідальність на викладача (адже в традиційній системі саме викладач відіграє ключову роль, виставляючи добрі або погані підсумкові оцінки за діяльність протягом семестру). В рейтинговій системі викладач має чудову можливість диференціювати студентів по малим групам та, як наслідок, підбирати оптимальний режим навчання [8].

Як показує практика, рейтингова система, підсилює роль поточного і підсумкового контролю, робить його систематичним. Рейтингове оцінювання забезпечує інтегральну оцінку результатів навчання студентів, поєднує кількісні оцінки результативності навчання з якісними показниками навчання студентів, дає змогу враховувати їхні досягнення на кожному етапі оволодіння знаннями, активізувати самостійну роботу, зокрема й з навчальною літературою, є зручним при переведенні національної оцінки на шкалу ECTS, сприяє розвитку самоконтролю студентів.

Таким чином, контроль залишається важливою складовою навчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів України. Перехід на нову модель навчання, яка передбачає активність викладача не тільки при викладі нового учбового матеріалу, але і в процесі об'єктивного контролю результатів навчання, а також активність студентів при самостійній роботі, націленій на досягнення високих показників у професійній підготовці, надбання умінь самоконтролю, вимагає відповідної організації контролю навчально-пізнавальної діяльності і всього процесу навчання.

Перспективи розвитку теми, яку було розглянуто у даній статті, ми вбачаємо в подальшому дослідженні та аналізі сучасних підходів до організації

контролю навчальної діяльності студентів в межах кредитно-модульної системи навчання.

Література

1. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. – К. : Либідь, 2002. – 560с.
2. Одерий Л. П. Основы системы контроля качества обучения. К. : ІСДО, 1995. – 131 с.
3. Русакова Л. М. Пути повышения эффективности контроля учебно-познавательной деятельности студентов: автореф. дис ... канд. пед. наук. – К., 1989. – 16 с.
4. Романишина Л. М. Система поетапного контролю навчальної діяльності студентів за модульно-рейтинговою технологією навчання з дисциплін природничого циклу : дис ... доктора пед. Наук : 13.00.04. – К., 1997. – 417 с. (28)
5. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. – К. : Вища школа, 2005. – 239 с.
6. Мацюк В. В. Контроль результатів навчальних досягнень студентів: історія, теорія, практика. / Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/382/84>
7. Зварич І. Проблема удосконалення контролю і оцінки знань студентів // Рідна школа. – 2000.– №10. – С. 43 – 45.
8. Сергеева Е. В. Оценка учебных достижений студентов в контексте Болонского процесса: рейтинговая система. // Управление качеством профессиональной подготовки специалистов в условиях перехода на многоуровневое образование. // Сборник научных статей по итогам всероссийской научно-практической конференции. Волгоград, 22 – 25 сентября 2008 г. Часть 1. – Волгоград : изд-во ВГПУ „Перемена”. – 2008. – 268 с.

Kotlyarova O. O.

Modern Approaches to the Monitoring of the Students' Learning Activity in Higher Educational Establishments of Ukraine

The article is dedicated to the modern approaches to the monitoring of the students' learning activity in higher educational establishments of Ukraine, among which the rating system of monitoring and assessment, being an important part of credit-module system, is singled out. This system strengthens the role of current and final control, making it systematic. Rated assessment provides an integrated mark for students' learning outcomes, combines quantitative grades for academic results with qualitative indicators of students' learning; gives an opportunity to take into consideration their achievements at every stage of gaining knowledge, to brisk up individual work, including the work with academic books; is also easy-to-use while transferring national grades into ECTS scale; stimulates students' self-control. Besides, different approaches to the definition of the notion "monitoring" are analyzed, as well as types and functions of the monitoring are described. The current stage of social and economic development of the society makes high demands on professionals at any level. Under these circumstances, special importance is given to the search of effective means of improving the quality of teaching in higher education. Further development of the theme is seen in the analysis of the modern approaches to the monitoring of the students' learning activity in higher educational establishments of Ukraine within the module-credit system which is widely used nowadays by many European countries.

Key words: monitoring, learning activity, quality of teaching, rating system of monitoring.

Відомості про автора

Котлярова Ольга Олександрівна – викладач кафедри практики мовлення Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Основні наукові інтереси зосереджені навколо особливостей оцінювання навчальних досягнень студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання.

Стаття надійшла до друку 1.02.2013

Прийнята до друку 26.04.2013